

Bratka László

FÖDÉLZETI CICÓKÖLYÖK

A sínek mentén haladó pályamunkásokat minimum két héttel szűkebb környékünkre érkezésük előtt felderítettük, és tovahaladásuk során legalább ugyanennyi ideig kísértük, mi, a gyerek-szakszervezeti bizottság.

A leszálló alkonyatban, a napi munka végeztével az ellomhult férfiak a vállukra vett lapát, csákány, nagykalapács végével, fejével barázdát húzva a leereszkedő ég alján, elballagtak a szállásukra, a „kalyibába” vagy „kalibába”. A pálya mellett hetente egyszer áthelyezett deszkaodéig negyedóránál tovább nem tartott az útjuk. A kalibában már a hetes, ügyeletes vagy ahogy néha jókedvükben nevezték, az „ügyes”, nagyjából nyélbe ütött életfolytonossággal, ivó- és mosdóvízzel, szerény rendcsinálással, valami egzotikus nevű krumpliétellel – slambuc, öhöm, cicege – várta őket. És főleg jókedvre hangolta, kondícióban tartotta a „födélzeti cicókölyköt”.

A cicókölyök valami falba vert, ruhaakasztónak használt, ám éppen üres szögön bigygyeszkedve várta a jelenését. Amire evés után, az első cigarettára gyújtó gyufa sercenésekor került sor. Ezután, a közös esti beszélgetés során égő cigarettáról égő cigarettára libbent, mindig a beszélőére, a nagyobb szappanbuborékkal pontosan megegyező méretű és külsejű gömb. Ahhoz is odaszállt, aki nem cigarettázott, de a közösbe éppen beadta a szavait; őelőtte magát kelletve libegett, amíg beszélt, aztán tovalibbent.

Így járt ide-oda, amíg valamelyik munkás azt nem mondta, hogy „akkor tegyük el magunkat holnapra”. Ilyenkor összehúzta magát kisujjbegynyire, és valamelyik sarokba süllyedt.

(Legújabb megalapozású sejtelmeim szerint ezek a pályamunkások már örökségbe kapták a régebbi csoportoktól; vasúti alkalmazásba pedig akkor került, amikor még a Budapest–Vác vasútvonal építése során egy avar földvár gyűrűjét átvágva kiszabadították a hajdan rádólt földsánc szorítása és csöndje által rákényszerített kataleptikus álmából. Az egyelőre ismert fantazmagóriáim birtokában nem tudom eldönteni, hogy léte, megjelenése, közelsége a verbális közléshez vagy a világ legaktuálisabb, emblematisz tevékenységéhez kapcsolódik-e.)

Általában így ment a dolog a „födélzeti cicókölyökkel”. Néha viszont duzzogott, és penészes aszalt szilva formájúra, méretűre töppedve, kénes bűzt pöffentgetve, halkan kattogva libegett monomániás köröket megtéve a levegőben.

A pályamunkások megérezték, ha nagy ritkán így várta őket, mert ilyenkor, és kizárólag ilyenkor, a munka végeztével szállásukra indulva öntudatlanul a „galiba” szót használták a „kaliba” helyett, például így: „Na, indulunk a galibába?”

A napokban riporterként láttam viszont a tévében, amint mikrofonnal a kezében a bírósági folyosóról tudósított, ott lebegve a két – testméreteit pillanatról pillanatra változtató, olykor fél métert is növvő, illetve ennyivel összezsugorodó – fegyőr és az általuk kísért, a testméretein túl a nemét, életkorát is változtató és az ellene felhozott vád szerint is folyton mutálódó rab fölött. Tudósított a bírósági folyosóról, de közben je-

gyet is árult az általa szervezett Paganini-koncertre, bár tudta, hogy a maestro helyett – akiről sokan hallottak, ezért a neve miatt vitték is a jegyet, mint a cukrot – valójában egy kevésbé ismert művész fog fellépni.

VOLT KÉT IKERFIVÉR...

Volt két ikertestvér. Az egyik folyó, a másik vasút – tehát e két inkább hossz-, mint keresztirányú lét- és üzemmód valamelyike – mellett lakott.

Időnként felkerekedtek, hogy meglátogassák egymást. Ami teljesen természetes, hiszen összekötötte őket a közös anyaöl magnetikus ereje, a közös gyerekkor emléke, vagy hirtelen valami olyan megbeszélnivalójuk támadt, amit jobb a másik szemébe nézve terítékre keríteni.

El is indultak. Az egyik, az agglegény fölöttötte a kabátnyivá redukálódott világot, kiment a vasútállomásra, és vonatra szállt; a másik összeszedte a családját, kitereldültek – „Pityuka, ne rugdoss minden útba eső üres konzervdobozt! Pircsike, ne babráld a masznidat, nem tudom minden pillanatban megkötni!” – a hajóállomásra, és behajóztak!

Egymáshoz viszont sohasem jutottak el. Tudniillik ez a folyó és ez a vasút ugyanaz az inkább hossz-, mint keresztirányú létezés- vagy üzemmód volt. Az A fivérnél folyóként, a B fivérnél meg vasútként volt jelen (vagy fordítva) – valahol középtájon meg nyilván értelmezési katasztrófa zajlott le a világban.

Most persze azon kell gondolkozni, hol és hogyan alakult át az egyik lét- és üzemmód a másikká, a folyó vasúttá, a vasút folyóvá. Egy hirtelen keresztirányú vonallal, hogy aszondja, eddig folyó volt, ezután vasút lesz? Akkor viszont mit csinálunk a hirtelen véget ért folyómederben feltorlódnak vízzel? Inkább elképzelhető a fokozatos és észrevétlen átmenet, amelynek során mondjuk egy köbméter vízből egy töltésépítő kődarab lesz.

(Azt meg kell említeni, hogy az idő az egyetlen összevont – hogy példánknál maradjunk, vasúti és folyami – lét- és üzemmód, hiszen valamikori A [mondjuk vasúti] pontunktól eljutottunk a mai B pontunkba, miközben azt hisszük, hogy ugyanazok vagyunk, és egykori lét- és üzemmódhoz tartozó fogalmainkkal értelmezzük a mostani világot. Ennek a szempontnak a figyelembevétele különösen most fontos, amikor úgy felgyorsult a világ, hogy egy helyben állni ugyanaz, mintha időgépen száguldoznánk.)

ÉRTÉKVESZTÉS

Többszöri telefonos megbeszélés, majd az őket követő egyeztetés után elindult a középkorú férfi, hogy aláírja a szerződést. A szerződést a nagy múltú focicsapattal, amely azonban a régóta lopakodó, tavaly pedig végül robbanó pénztelenség következtében mindjárt az ötödik osztályba bukott. (Fojtott hangon addig is beszéltek az anyagiak hiányáról, ám egyszer csak olyan fantasztikus banalitással mutatta meg egész valóját és saját következményeit, mintha a Loch Ness-i Szörny előjött volna a tóból, és munkanélküli-segélyért folyamodik, mert megszűnt titoknak lenni, máshoz meg nem ért.) A szerződés valamiféle vészmenedzseri státus betöltésére szolgált, amely három régi, annak idején önálló egzisztenciát jelentő hivatal összevonásával jött létre, és amely így is csak minimálbérrel járt.

A középkorú férfi így is kapva kapott az alkalmon. Nem mintha nem tudta volna, hogy mi mennyibe kerül, vagy hidegen hagyta volna a pénz, mint tetszőleges arányban hígítható életkoncentrátum. Arról van szó, hogy a csapatot illetően a felettes énje és a tudatalattija közt egyragyogású, minden mást érvénytelenítő, még gyerekkorában létrejött ívfény feszült. Ennek a lélekállapotnak a megértéséhez elég felidézni magunkban a hajdani vasárnap délutánokat, amikor elnéptelenedtek az utcák, a kerek terek – bizony, kedves gyerekek! –, ha a csapat játszott, mert mindenki a lélegzetét visszafojtva a tévé előtt, a rádió mellett ült; ha pedig gólt rúgtak a fiúk, olyan zúgás kélt a nyitott ablakokon keresztül, hogy majdnem lelökte a városról az ég kristály sajtarangját. (Az akkori politikai vezetők legnagyobb élvezetét jelentette ennek a zúgásnak a hallgatása, annak tudatában, hogy nem ellenük szól.)

Most azt tervezte a középkorú férfi, hogy keres még valami, mind nehezebben található munkát, mert ez a második szerény jövedelem lehetővé teszi, hogy elvállalja a minimálisan díjazott elsőt. Mindent megért számára, hogy munkája során a való életben naponta is beléphet a lelkébe sarokkőként beágyazódott egyesületi székház fizikailag is létező ajtaján, amivel létet jelentő körré zárul a lineáris létezés.

Belépett hát a székház ajtaján. Üres volt a hatalmas épület, csak a bonyolult pályákon egymást kerülgető vagy néha hajba kapó huzatok csapkodták az ajtókat. (Talán nincs semmi, ami egy, poshadt augusztusi hőséggel teli, légyzűmmögéses, üres épületben hallatszó nyálkás ajtócsapkodásoknál jobban kifogatná magából az embert.)

A középkorú férfi végül valahogy kijutott az utóbbi egy év alatt az elhanyagoltság által intenzíven munkába vett pályára. Két egymást meglehetősen takaró, sík emberábrázolatot látott meg. Bár az alakok sűrke furnérból voltak kifűrészelve, és híján voltak mindenféle festésnek, tudta, hogy az egyesület két legendás játékosát testesítik meg. Közelebb ment az alakzathoz. A mögül kilépett egy, az egyesület mezét viselő férfi, aki úgy nézett ki, mintha moslékosdézsból mászott volna elő, és moslékszagú hangon így szólt: „Látod, baszkikám: kis pénz, kis foci, kisszerű helyzetek.”

A középkorú férfi ekkor bekattant, agyában reccsenés támadt, amelyhez úgy köthetjük a pszichológiában értékvesztés néven ismert fogalmat, mint a történelmi folyamatokat a kulminációs pontjukat jelentő évszámokhoz.

Ezzel a reccsenéssel ki- és le is kapcsolódik most a hősöm és a róla szóló történet. Illetve talán még elképzelhető, hogy egy kanyart tett a tüdőszűrő felé. A végzetes hírt közlő röntgenorvosnót – a hasonló helyzetben lévő férfiakhoz hasonlóan – úgy meg-

kívánta, mintha múltjának, addigi életének, ennek a háta mögött kigyulladt és összeomlott háznak az ajtajából csak a nő öle felé nyílna út. A hosszú évek alatt fellobbant, de végül is nem realizálódott vágyakból a doktornő punájában és lelkében ökolnyi titkos gyémánt képződött, és így a tüdőrák Vesta-szüze lett.

ARCHETÍPUSOK ÉJSZAKÁJA

(Az egész történetben az a legfurcsább, hogy szereplői a visszafordíthatatlan változást hozó pillanatig – még önmaguk előtt is – fenntartották és fenn tudták tartani addigi életük látszatát. Bár talán nem is a látszat fenntartásáról van szó, hanem arról, hogy az előkészítő szakaszban öntudatlanul cselekedtek, később pedig már nem fogták föl emberi ésszel, hogy mi történik velük.)

Különös az is, hogy az öntudatlanul, csoportos belső kényszer hatására cselekvő tervezők, szervezők az állam, a hadsereg gépezetének kellős közepén képesek voltak megteremteni a rendszertől ennyire idegen elem ilyen mértékű eluralkodásának, diadalának feltételeit. Talány, hogy miért nem tűnt fel a végtelen számú ellenőrző – és az azokat is ellenőrző – hivatalban, hogy két hadosztály katonát vonnak össze hadgyakorlatra egy viszonylag kis hegy köré. Nem szült kérdéseket, hogy állítólag gulyásalapanyagként háromszor annyi marhát szállítottak a helyszínre, mint ahány ember a tervek szerint részt vesz az egyhetes manőveren, miközben egyetlen szem sárgarépat, krumplit sem igényeltek a gulyáshoz. Ráadásul a marhákat első nap szabadon engedték és fölhajtották a két hadosztály által körülzárt hegyre. Nem szűrt szemet senkinek, hogy az egy hétre, ilyen rövid idő esetében szokatlan módon, engedélyezték vándorbordélyok helyszínre települését, mégpedig – és ez a legfurcsább – a katonákéval megegyező számú prostituálttal.)

Az átváltozás, az ősképek elszabadulásának éjszakáján a majdnem a fél eget betöltő rézszínű telihold szinte érintette a hegy csúcsát. És amikor pontosan föléje siklott, akkor a hegy tövét szoros gallérré váltató kék rajsátrakból a katonák, a rózsaszín lakókocsikból a lányok elindultak a hegycsúcs felé. Útközben átváltoztak oroszlánná, a marháknak estek, hogy széttépjék őket, és vad párzásba kezdtek. Hörgéstől, oroszlánüvöltéstől és marhák halálbögésétől zengett a hegy.

És itt megint térjünk vissza arra, hogy a résztvevők nem fogták föl emberi ésszel, mi történik velük. Például szép számmal voltak bakák, akiknek az átváltozás szinte végső stádiumában – bár még két lábon álltak – már majdnem teljesen oroszlánpofává alakult az arca, de a szemükben még teljesen emberi értetlenség és döbbenet ült.

Miután elég vért ontottak és páرزottak, lejött a hegyről a nöstényekkel együtt négy hadosztálynyi oroszlán, és elindult a világ ellen...

Fisli Éva

NYERSfordítás

32-es Browning Róbert: Az exnőm

(*Ferrari*)

Ez itt az exnőm a falra kenve,
de tök olyan mintha lélegezne,
a Pandy dolgozta meg, de tényleg,
nem is csoda, hogy tisztára kész lett.
Ilyet még nem láttál, én mondom, király,
frankó a Pandy, mi? Ül csak le, sirály!
Faszik, mint te is, ha látták a képét,
ahogy kinézett, a szenvedélyét,
csak ideblikkoltak, azt mondták: „NA NE!”
Még most is hogy tüzel, apám, a szeme!
Mer nem az első vagy, aki ideállt:
„Hát nem csak a férjének vihorált
a csaj?” A Pandynak is, oké, talán
nevetett pár húzós viccéért a lány.
Példul’ ha Pandy egyszer csak rámuti,
hogy „Festéssel se lehetne ám, tuti,
reprózni a vízesést, azt, ahogy
az öröm a gigádon fölbugyog”.
„Ilyen izékkal fűzöl?”, mondaná
a csaj, és már röhögne is, naná.
Hogy is mondjam? Túl virgonc volt kisszivem,
túl könnyen beindult; túl hirtelen
rákattant bármire, amit észrevett.
És mindent észrevett. Mindent észrevett!
Én mondom, komolyan, öreg, ennek
mindegy volt, hogy éppen nekiesnek,
vagy a nap süti hátul a *West*ben,
vagy faágakat tör egy eszetlen
neki a kertben, pont úgy csípte azt
a fehér baszt, amivel a teraszt
körbehúzta; ez mind föl tudta dobni,
hogy tiszta vörös lett, mint egy... nemtommi.
Kurvára hálás volt, de nem tudom,
minthogyha, valahogy, olyan nagyon
egy sorba vett volna mindenkivel.
És ki alázná be magát ennyivel?
Hogy fölhozzon egy ilyen piti dolgot?
Még ha jól is ugatsz, és bemondod:

„Ez vagy az undorít benned, itt vagy
kevés, bébi, itt meg sok” – és még hagy
is, hogy leiskolázd, és nem basztat
vissza se, még bocsit is kér, aztat
ne hidd, hogy akkor ott nincs alázás.
Mer van. Valami totális beégés.
És én azt nem bírom. Az lett a vége,
szóltam a fiúknak... De mintha élne!
Na, megyünk? A góréd ha netán kérdezi,
részemről oké a bolt, ha szétteszti,
a hozomány nem lesz gáz, megfelel
így, magunk között. Nekem a lánya kell.
Na, lemegyünk, együtt, öreg. Vágod,
jó hírnél kurvára nem kell több zálog.
Nézd, itt egy olyan... Neptun a vizen!
Jó mi? Ezt meg Karesz csinálta nekem.

William Shakespeare

NÉGY SZONETT

9.

Tán sajnálsz a könnyes özvegyet,
hogy így magadban emészted magad?
De jaj, ha sarjtanal halsz, özvegyed
a világ lesz, és vad váddal sirat:
a világ lesz, aki megözvegyül,
ha nem hagyod másod magad helyett,
hisz más özvegyek arca felderül,
ha fiukban láthatják férjüket.
Ha a vagyont pazarló szórja szét,
csak gazdát cserél, majd más költi el,
de véget ér, ha szétszórod, a szép,
hasztalan őrzöd, magát éli fel.

Szégyenkezzzen, mert senkit sem szeret,
ki önmagára így emel kezét.

116.

Az igaz lelkek szerelmére vall,
 hogy nem inog, sőt erősen megáll,
 hisz nem csak vágy, mely változást akar,
 és kileng, mikor vonzerőt talál.
 Ó nem! Mert örök állócsillag ő,
 a földi vihart sosem remegi,
 értékét tudja a bolygó hajó,
 pedig csak távolságát ismeri.
 A szerelem nem az idő bolondja
 – bár perc kaszálja arcunk díszeit –,
 nem delejezi múltás, rövid óra:
 irányt mutat a végítéletig.

Ha megtudom, hogy mégis tévedek:
 nem írtam, s ember sosem szeretett.

129.

Ölben élni fel az életerőt:
 a kék maga. Mégis: maga a kék
 árulás, vér, szenny, bűn a tett előtt,
 buja, barbár és gyilkos szenvedély.
 Rögtön émelygő rövid élvezet,
 őrvongó vágyra gyors elégülés,
 őrvongó undor – mint megégetett
 méreg: ha ráharap, megvész az ész.
 Veszti a vágyat és a birtokot,
 veszett, ha kapott, kap, kapásra vár,
 ha teszi, él, ha megtette, halott,
 öröm a még, de öröm már a már.
 És él a vágy, bár tudja bárki jól,
 hogy ez a menny – ez maga a pokol.

135.

Mi kell a nőnek? Kell a vallomás,
és kell a vágy, s ha Willt vállal, sokat,
vállának nem sok a váltott nyomás,
válogatatlan vállal másokat.

Tágas vágyadba venni vágyamat
illő volna – miért nem vállalod?
Más Willek vágya áldja ágyadat,
de vágyam, valló Willed vágya, sok?
Ládd, beveszi a tenger az esőt,
bővében van, mégis befogadó –
ha mást elvállalsz, vállald hát el Őt:
illik hozzád, mert Will beléd való.

E vallomásra nem mondhatsz nemet:
sok Will helyett válassz egy Williamet.

Szabó T. Anna fordításai

Szabó T. Anna

LEHETNE MA

Kint vár a világ tündöklő ege,
lehetne várni ma, lehetne bármi.
Friss öntözésszag, föld nyers hidege
a gerincnek nyomódva, körbelátni
a pokrócról a tó fölötti fákat,
fénykoronák, és kirobban a nap,
szemembe csap, csak a bőrömmel látlak,
föld nyirka, ázott porszag, páraszag,
lehetne bármi, víz mélyében úszni
egyre gyorsabban, míg a vér dübög,
kifulladásig! és felszínre bukni:
az ég tudómba robban, szédülök –
Lehetne várni ma, lehetne élni:
a holnapot a tegnapi cserélni.

LENNI A MINDENT

Mit akarok? A levegőt, egészen.
Hogy áramlása bizsegessen át.
Hogy ürességet foglaljon a térben,
tűzzé telítse az energiát.
Lenni, a mindent vonzó mágneseesség
két kíméletlen pólusa között
(lenni hideg föld, fenn nappá robbanó ég)
és érezni a selymes levegőt.
Úgy bomlani ki minden mozdulatból,
mint szárnycsapásból lebegő madár,
aki a tágas, áramló magasból
a célra tart, s a zuhanásra vár.
Telítődöm a tűzzel: lebegek.
Magamban hordom saját egemet.